

Colecția POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

A. P. CEHOV

ȘAPTE POVESTIRI

EDITATĂ DE REVISTA ȘTIINȚĂ ȘI TEHNICĂ

A. P. CEHOV
ȘAPTE POVESTIRI

CUPRINS

INSULELE ZBURĂTOARE
de JULES VERNE
PARODIE

Capitolul I CUVÂNTAREA

— Am isprăvit, gentlemeni! — spuse mister John Lund, tânăr membru al Societății regale de geografie, și se lăsă ostenit în fotoliu. Sala de ședințe se însufleți; pereții ei se cutremurară de aplauze furtunoase și de strigăte de „bravo”. Gentlemenii se ridicară și se apropiară pe rând de John Lund ca să-i strângă mina. În semn de entuziasm, șaptesprezece gentlemeni rupseră șaptesprezece scaune și suciră cele opt gâturi lungi ale celor opt gentlemeni, dintre care unul era căpitanul iahtului „Harababura”[1], iaht de 100.009 tone.

— Gentlemeni! — spuse mister Lund mișcat. Socotesc o datorie sfântă să vă mulțumesc pentru nemaipomenita răbdare cu care ați ascultat cuvântarea mea, care a ținut patruzeci de ore, treizeci și două de minute și paisprezece secunde! Tom Bekas — se adresă el bătrânului servitor —, trezește-mă peste cinci minute. Voi dormi, în timp ce gentlemenii îmi vor ierta îndrăzneala că dorm în prezența lor!

— Prea bine, sir! — spuse bătrânul Tom Bekas. John Lund lăsă capul pe spate și în aceeași clipă adormi.

John Lund era de origine scoțiană. Nu primise nicio educație, nu studiase niciodată nimic, dar știa totul. Făcea parte din acele fericite făpturi care ajung să cunoască tot ce este frumos și măreț numai datorită minții lor. Entuziasmul pe care-l stârnise cuvântarea sa era pe deplin meritat. Timp de patruzeci de ore supusese aprecierii domnilor gentlemeni un proiect măreț, a cărui îndeplinire avea să aducă Angliei o glorie mare și să dovedească încă o dată cât de departe poate să ajungă uneori mintea omenească! „Găurirea Lunii cu un sfredel uriaș” — iată care fusese obiectul cuvântării lui mister Lund!

Capitolul II MISTERIOSUL NECUNOSCUT

Sir Lund nu dormi nici trei minute. O mână grea i se lăsă pe umăr trezindu-l. În fața lui stătea un gentlemen înalt de 48 1/2 de verșoci, subțire ca o lance și slab ca un șarpe uscat. Era cu desăvârșire chel. Îmbrăcat din cap până-n picioare în negru, avea pe nas patru perechi” de ochelari, iar pe piept și pe spinare câte un termometru.

— Urmăriți-mă! — spuse cu o voce cavernoasă gentlemanul cel chel.

— Unde?

— Urmați-mă, John Lund!

— Și (iacă refuz să vă urmez?

— Atunci voi fi nevoit să găuresc Luna înaintea dumneavoastră!

— Fn cazul acesta, sir, vă stau la dispoziție.

— Să ne urmeze și sluga dumneavoastră!

Mister Lund, gentlemanul cel chel și Tom Bekas părăsiră. Sala de şedinţe și o luară tustrei pe jos pe străzile puternic luminate ale Londrei. Merseră vreme îndelungată.

— Sir — se adresă Bekas lui mister Lund —, dacă drumul nostru va fi tot atât de lung ca și acest gentlemen, vom rămâne fără tălpi, potrivit legilor frecării!

Gentlemenii se gândiră și. Găsind după zece minute că vorbele lui Bekas erau pline de spirit, se porniră pe un râs zgomotos.

— Cu cine am onoarea să rid, sir? — întrebă Lund pe gentlemanul cel chel.

— Aveţi onoarea să mergeți, să râdeți și să vorbiți cu William Netotus[2], membru al tuturor societăților de geografie, de arheologie și de etnografie, doctor în toate științele existente și care au existat vreodată, membru al

Cercului artistic de la Moscova, curator onorific al Școlii de mamoși de vaci de la Southampton, abonat la almanahul „Dracul ilustrat”, profesor de magie verde-galbenă[3] și de gastronomie elementară la viitoarea universitate din Noua Zeelandă, directorul Observatorului anonim. Vă duc, sir, la…

John Lund și Tom Bekas își îndoiră genunchii în fața marelui om, despre care auziseră atât de multe, și își plecară respectuos fruntea.

— Vă duc, sir, la observatorul meu, care se găsește la douăzeci de mile de aici. Sir ! Tăcerea e de aur. Îmi trebuie un tovarăș în încercarea pe care am pus-o la cale, încercare a cărei importanță nu o veți putea pricepe decât cu ajutorul celor două emisfere ale creierului dumneavoastră. Alegerea mea a căzut asupra persoanei dumneavoastră… Presupun că după o cuvântare de patruzeci de ore n-aveți niciun chef să intrați în discuție cu mine, oricare ar fi tema, iar mie, sir, nimic nu mi-e mai drag pe lume ca telescopul meu și tăcerea cea mai absolută. Sper că limba slugii dv. Va rămâne încătușată prin porunca pe care i-o veți da. Trăiască tăcerea!!! Și acum — după mine… Sper că n-aveți nimic împotrivă?

— Nimic, sir! îmi rămâne numai să regret că nu suntem alergători de meserie și că avem sub călcâi tălpi care costă parale…

— Am să vă cumpăr ghete noi.

— Vă mulțumesc, sir.

Acela dintre cititori care ar arde de dorința de a face mai îndeaproape cunoștință cu mister William Netotus n-are decât să citească remarcabila lui operă „A existat oare Luna înainte de potop? Dacă a existat de ce nu s-a înecat și ea?” Acestei opere îi este anexată o broșură interzisă scrisă de el cu un an înaintea morții sale: „Mijlocul de a face lumea praf și de a nu pieri cu acest prilej”, în aceste opere, personalitatea celui mai remarcabil dintre oameni e caracterizată cât se poate de bine[4].

Autorul lor povestește, printre altele, cum a trăit doi ani în stufărișurile australiene, hrănindu-se cu raci, cu neil și cu ouă de crocodil, și cum în decursul acestor doi ani nu a văzut niciodată focul, în timp ce se afla în stuf a inventat un microscop, foarte asemănător cu microscopul nostru obișnuit, și a descoperit amplasamentul șirei spinării la peștii din specia „Peștes”. După ce s-a întors din lunga sa călătorie, s-a stabilit la câteva mile de Londra și s-a consacrat astronomiei. Fiind un misogin convins… și dorind, până una alta, să nu se știe nimic de el, trăia ca un pustnic. Înzestrat cu o minte de diplomat subtil, izbutise să facă în așa fel incit observatorul lui și

operele sale de astronomie să nu fie cunoscute decât de el. Spre părerea de rău și nenorocirea tuturor englezilor leali, acest mare om n-a trăit până-n vremurile noastre. Anul trecut a decedat în pace. Îmbăindu-se în Nil, a fost înghițit de trei crocodili.

Capitolul III PETELE MISTERIOASE

La observatorul la care îl duse pe Lund și pe bătrânul Tom Bekas… (urinează o descriere nesfârșită și cât se poate de plicticoasă a observatorului, pe care traducătorul a găsit cu cale să n-o mai traducă, în scopul economisirii de timp și spațiu[5])… se afla instalat un telescop, perfecționat chiar de Netotus. Mister Lund se apropie de telescop și începu să privească Luna.

— Ce vedeți acolo, sir?

— Luna, sir.

— Și lângă Lună ce vedeți, mister Lund?

— Am onoarea să nu văd decât Luna.

— Și nu vedeți niște pete slabe, care se mișcă pe lângă Lună?

— Ei comedie, sir! Măgar să fiu dacă nu le văd! Dar ce sunt care aceste pete?

— Sunt pete care nu se văd decât cu telescopul meu. Ajunge! Lăsați telescopul, mister Lund și Tom Bekas! Trebuie, vreau să știu ce-i cu petele astea! Curând voi fi acolo! Mă duc să văd aceste pete. Urmați-mă!

— Ura! Trăiască petele! Strigară John Lund și Tom Bekas.

Capitolul IV SCANDAL ÎN CER

O jumătate de ceas după aceea, mister William Netotus, John Lund și scoțianul Tom Bekas se și aflau în zbor — purtați de optsprezece aerostate — spre petele misterioase. Ședeau într-un cub astupat ermetic, în care se găseau aer condensat și felurite substanțe pentru obținerea oxigenului[6]. Începutul acestui zbor măreț, nemaipomenit până atunci, a fost executat în noaptea de 13 martie 1870. Bătea un vânt de sud-vest. Acul magnetic arăta N.W.W… (urmează o descriere plicticoasă la culme a cubului și a celor 13 aerostate)… în cub domnea o liniște adâncă. Gentlemenii, înveliți în mantalele lor. Fumau țigări de foi. Tom Bekas, lungit pe dușumea, dormea ca la el acasă. Termometrul [7] arăta sub 0°. În decursul primelor douăzeci de ore nu se rosti niciun cuvânt și nu se întâmplă nimic deosebit. Baloanele pătrunseră în regiunea norilor. Câteva fulgere alergară după baloane, dar nu izbutiră să le prindă din urmă, deoarece aparțineau unui englez. A treia zi, John Lund se îmbolnăvi de difterie, iar pe Tom Bekas îl apucă spleenul[8].

Ciocnindu-se cu un aerolit, cubul primi o izbitură groaznică. Termometrul arăta —76°.

— Cum vă simțiți, sir? — rupse, în sfârșit, tăcerea Netotus, adresându-se lui sir Lund în a cincea zi.

— Vă mulțumesc, sir —, răspunse emoționat Lund. Sunt mișcat de atenția dv. Sufăr îngrozitor! Dar unde-i credinciosul meu Tom?

— Șade acum într-un colț, mestecă tutun și se silește să semene cu un om care s-ar fi însurat cu zece femei deodată.

— Ha, ha, ha, sir Netotus!

— Vă mulțumesc, sir!

Dar înainte ca mister Netotus să fi avut timp să strângă mina tânărului Lund, se petrecu ceva îngrozitor. Se auzi o bubuitură formidabilă, urmată de alte mii de bubuituri, trosnituri și șuierături înspăimântătoare. Ce se întâmplase? Nimerind într-un mediu rarefiat, cubul de aramă nu rezistase presiunii lăuntrice și crăpase, iar bucățelele lui zburaseră în spațiul fără de sfârșit.

A fost într-adevăr o clipă îngrozitoare, unică în istoria universului!

Mister Netotus se agăță de picioarele lui Tom Bekas, acesta se agăță de picioarele lui John Lund și tustrei zburară ca fulgerul în hăul necunoscut. Baloanele se despărțiră de ei și, slobozite de greutate, se rotiră, apoi plesniră cu zgomot.

— Unde suntem. Sir?

— În eter.

— Hm… Dacă suntem în eter, cum o să respirăm?

— Dar unde-i voința dumneavoastră, sir Lund?

— Mister! — strigă Bekas. Am onoarea. Să vă înștiințez că, nu știu de ce, nu zburăm în jos, ci în sus!

— Hm… Mii de pipe! Prin urmare nu ne mai găsim în zona de atracție a Pământului… Ținta noastră ne atrage spre ea! Uraa! Cum va simțiți, sir Lund?

— Vă mulţumesc, sir! Văd deasupra noastră Pământul, sir!

— Nu-i Pământul, ci una dintre petele noastre. Curând o să ne lovim de ea!

Trrrrosc!!!!

Capitolul V INSULA IOHANN HOFF

Cel dintâi își veni în fire Tom Bekas. Se frecă la ochi și începu să cerceteze cu privirea locurile pe care zăceau — ei, Netotus și Lund. Își

scoase un ciorap și cu el începu să-i fricționeze pe gentlemeni. Aceștia se grăbiră să-și vină în fire.

— Unde ne aflăm? — întrebă Lund.

— Ne aflăm pe o insulă care face parte din grupul insulelor zburătoare! Uraa!

— Uraa ! Priviți în sus, sir! L-am făcut praf pe Columb!

Deasupra insulei mai zburau alte câteva insule… (urmează descrierea unei priveliști pe care n-ar putea s-o înțeleagă decât un englez)… Porniră să cerceteze insula. Era lată de… lungă de… (cifre și iar cifre… Dă-le-ncolo I) Tom Bekas izbuti să găsească un copac a cărui sevă aducea a votcă rusească. Ciudat era faptul că toți copacii erau mai mici ca iarba (?) Insula nu era locuită. Nicio ființă vie nu pusese până atunci piciorul pe ea.

— La uitați-vă, sir, ce o fi asta? — se adresă mister Lund lui sir Netotus, ridicând un fel de sul.

— Ciudat… Uimitor… Uluitor… — mormăi Netotus. Sulul conținea niște reclame ale unui oarecare Iohann Hoff, scrise — după toate probabilitățile — în limba rusă.

Cum ajunseseră aci aceste reclame?

— Blestematul ! — strigă mister Netotus. A fost cineva pe insulă înaintea noastră!!!! Cine a putut fi? Blestematul! Oooo! Striviți-mi creierul cel mare, fulgere cerești! Dați-mi-l pe omul acesta! Dați-mi-l! Să-l înghit cu reclamele lui cu tot!

Și, ridicându-şi brațele, mister Netotus se porni pe un râs înfricoșător. În ochi i se aprinse o flacără suspectă. Înnebunise.

Capitolul VI ÎNTOARCEREA

— Uraaa!!! — strigau locuitorii portului Le Havre, îmbulzindu-se pe cheiuri. Văzduhul răsuna de bucurie, de dangăte și de muzici. Masa neagră, care amenințase pe toți cu pieirea, nu se lăsa pe oraș, ci pe golf… Corăbiile se grăbiră s-o șteargă în larg. În strigătele de triumf ale poporului și în tunetele muzicilor, masa neagră, care timp de atâtea zile acoperise soarele, se afundă maiestos (pesamment) în golf, împroşcând cu valuri tot cheiul. Apoi începu să se scufunde. Un minut după aceea golful era liber. Valurile îl brăzdau în toate părțile… În mijlocul lui se zbăteau în apă trei inși: Netotus, nebun. John Lund și Tom Bekas. Toți trei fură imediat urcați în bărci.

— N-am mâncat nimic de cincizeci și șapte de zile! — bolborosi mister Lund, slab ca un artist înfometat, și povesti ce li se întâmplase.

Insula Iohann Hoff nu mai exista. Primind pe cei trei oameni îndrăzneți, se îngreunase și, ieșind din zona neutră, fusese atrasă de Pămint și se cufundase în golful Le Havre…

ÎNCHEIERE

John Lund își consacra acum tot timpul problemei găuririi Lunii Nu va mai trece mult, și Luna va fi împodobită cu o gaură. Iar gaura va aparține englezilor. Tom Bekas s-a stabilit în Irlanda și se ocupă cu agricultura. Crește găini și o snopește în bătaie pe unica lui fată, căreia îi dă o educație spartană. Nu se dă în lături nici de la probleme științifice: e foarte supărat pe sine însuși pentru că a uitat să ia de pe insula zburătoare sămânță de la copacul a cărui sevă aducea a votcă rusească.

ECLIPSĂ DE LUNĂ

— Din viața de provincie —

CIRCULARĂ

În ziua de 22 septembrie, la ora zece seara, urmează să aibă loc o eclipsă a planetei Luna[9]. Dat fiind că un asemenea fenomen al naturii nu numai că nu este dăunător ordinii publice, ci chiar folositor, având în vedere că dovedește că până și planetele se supun adesea legilor naturii, vă recomand cu scop de stimulare să dați dispoziții ca în seara aceea să se aprindă în sectorul dumneavoastră toate felinarele de pe străzi, pentru ca întunericul serii să nu împiedice autoritățile și pe locuitori să observe eclipsa susmenţionată și, de asemenea, vă rog, stimate domn, să vegheați cu asprime să nu se producă cu această ocazie, pe străzi, adunări, strigăte de bucurie și alte perturbații. Vă rog să-mi raportați despre persoanele care vor interpreta tendențios sus-menționatul fenomen al naturii și dacă s-au găsit astfel de persoane (ceea ce, de altfel, mă tem că nu va fi cazul, cunoscând înțelepciunea locuitorilor orașului nostru).

GNILODUȘIN[10]

Pentru conformitate: Secretarul TRIAȘUNOV[11]

Drept răspuns la adresa înălțimii voastre cu nr. 1.032, am onoarea a vă declara că în sectorul meu nu există felinare de stradă, din care cauză eclipsa planetei Luna a avut loc într-o întunecime completă, dar, cu toate acestea, a fost urmărită de multă vreme cu claritatea cuvenită. Nu au fost tulburări ale ordinii publice, interpretări tendențioase sau manifestări de nemulțumire, cu excepția meditatorului Amfilohi Babelmandeoski, fiul diaconului, care, răspunzând întrebării unui locuitor în ce constă cauza acestei întunecări a planetei Luna, a început să dea o interpretare lungă, ce

tindea vădit ia dărâmarea noțiunilor bunului simț. Nu am înțeles însă în ce consta interpretarea lui, deoarece domnia sa, dând explicații în materie de știință, folosea, în vorbele sale, numeroase expresii străine.

Ukusi-Kalancevski[12]

Drept răspuns la adresa înălțimii voastre cu nr. 1.032, am onoarea a vă raporta că în sectorul ce îmi este încredințat nu a fost eclipsă de Lună, cu toate că pe cer s-a petrecut, de fapt, un oarecare fenomen al naturii constând în întunecarea luminii Lunii, dar nu pot să afirm cu certitudine dacă aceasta a fost eclipsa. După cercetări minuțioase, s-au dovedit a fi în sectorul meu numai trei felinare de stradă, care au fost aprinse după spălarea geamurilor și curățirea lor pe dinăuntru, dar toate aceste măsuri nu au adus folosul cuvenit, deoarece întunecarea susmenţionată a avut loc când felinarele se stinseră în urma bătăii vântului și a pătrunderii lui prin geamurile sparte și, prin urmare, n-au putut lumina întunericul menționat în adresa înălțimii voastre. Adunări nu au fost, deoarece toți locuitorii dormeau, cu singura excepție a pisarului zemstvei, Ivan Avelev, care ședea pe gard și, privind prin pumn la întunecare, zâmbea suspect și spunea: „După mine ar putea să nu fie Lună de loc… Puțin îmi pasă!” Când i-am făcut însă observația că aceste vorbe sunt ușuratice mi-a declarat obraznic: „Dar tu, mormolocule, de ce ții partea Lunii? Te pomenești că de sărbători te-ai dus și la ea cu plocon?” Cu acest prilej a adăugat o expresie imorală, în sensul unei înjurături populare. Despre ceea ce am onoarea a vă raporta.

Glotalov.

Conform cu originalul: OMUL FĂRĂ SPLINA

O ȘEDINȚĂ DE HIPNOTISM

Sala mare scânteia de lumini și era ticsită de lume. În mijlocul ei trona hipnotizatorul. Cu toată înfățișarea lui pirpirie, anemică, era strălucitor, sclipitor, scânteietor. Toți îi zâmbeau, îl aplaudau, i se supuneau… Toți păleau în fața lui.

Și drept este că înfăptuia adevărate minuni. Pe unul îl adormea, pe altul îl înțepenea, pe al treilea îl așeza cu ceafa pe un scaun și cu călcâiele pe altul… Pe un ziarist, lung și subțire, îl răsuci ca pe o spirală. Într-un cuvânt, făcea fel de fel de năzdrăvănii. O putere deosebit de mare avea asupra cucoanelor.

Picau sub privirea lui ca muștele. Ah, nervii femeilor! Fără ei ar fi tare plicticos să trăiești pe lumea asta!

După ce își încercă cu succes măiestria uluitoare asupra tuturor, hipnotizatorul se apropie și de mine.

— Dacă nu mă-nșel, sunteți o persoană maleabilă —, îmi spuse el. Sunteți nervos, impulsiv… Nu doriți să vă adorm?

— De ce nu? Poftim, dragul meu, încearcă.

Mă așez pe un scaun în mijlocul sălii. Hipnotizatorul se așază pe un altul în fața mea, îmi apucă mâinile și își înfige în sărmanii mei ochi privirea lui înspăimântătoare, ca de șarpe.

Lumea se îngrămădește în jurul nostru.

— Sst… Domnilor! Sst… Mai încet!

Se face liniște!… Stăm și ne holbăm unul la altul… Trece un minut, două… Simt cum mă furnică pe șira spinării, cum îmi bate inima din ce în ce mai tare, dar de somn nici pomeneală…

…Trecură cinci minute, șapte minute…

— Nu se lasă! — spune cineva. Bravo! Tare bărbat! Stăm nemişcaţi și ne privim… dar degeaba… nu-mi vine de loc să dorm, nici să moțăi măcar… Dacă s-ar fi citit procesul-verbal al unei ședințe de consiliu municipal sau de zemstvă, de mult aș fi adormit… Publicul începe să șușotească, să râdă… Hipnotizatorul clipește stânjenit… Bietul de el! Cui îi place să dea chix? Unde-i Morfeu să-mi coboare pleoapele?!

— Nu se lasă! — spune același glas. Ajunge, nu mai stărui degeaba! Am spus eu că toate astea nu-s decât șmecherii!

Dar în clipa în care, îndemnat de glasul din sală, dau să mă ridic simt în palmă un obiect străin… Apelând la simțul pipăitului, recunosc în acel obiect o bancnotă. Tatăl meu era medic și medicii au darul să deosebească bancnotele la pipăit. Potrivit teoriei lui Darwin, moştenisem de la tata, o dată cu numeroase alte însușiri, își pe aceasta. Îmi dau, așadar, scama că hârtiuța este o bancnotă de cinci ruble și, recunoscând-o, adorm pe loc.

— Bravo, hipnotizatorule!

Doctorii aflați în sală se apropie de mine, se sucesc, se învârtise și în cele din urmă hotărăsc:

— M-da… e adormit…

Mulțumit de succes, hipnotizatorul îşi flutură mâinile deasupra capului meu, iar eu, adormit fiind, încep să pășesc prin sală.

— Tetanizează-i mina! — propune cineva.

— Poți? Ia înțepenește-i-o! Să vedem și noi!

Hipnotizatorul (nu era om lipsit de îndrăzneală) îmi ia mina dreaptă, mi-o întinde și începe manipulațiile de rigoare: o freacă, suflă pe ea, o bate ușor. Mina mea nu ascultă însă. Atârnă moale ca o cârpă și nici gând să înțepenească.

— Nu poți să-l tetanizezi. Ajunge! Trezește-l, altfel, te pomenești că-i vine rău… E slăbuț… nervos…

în clipa aceea mâna mea stângă simte în palmă o altă hârtie de cinci ruble… Senzația se transmite prin reflex de la mâna stângă la cea dreaptă, care înțepenește pe loc.

— Bravo! Priviți ce tare și ce rece îi e mâna! Ca a unui cadavru!

— Anestezie totală, scăderea temperaturii și slăbirea pulsului — raportează hipnotizatorul.

Doctorii încep să-mi pipăie mâna.

— Da, pulsul e mai slab — observă unul dintre ei.

— Adevărat tetanizare. Temperatura e mult scăzută…

— Cum se explică asta? — întreabă o doamnă.

Doctorul dă din umeri cu tâlc, oftează și spune pe un ton sentențios:

— N-avem decât manifestările! Explicații, din păcate, nu există…

Voi aveți manifestările, iar eu două hârtii de cinci ruble. Ale mele-s mai de preț… îi sunt recunoscător hipnotismului și pentru atâta, iar de explicații n-am nevoie…

Biet hipnotizator! De ce ți-ai pus mintea cu un șarpe veninos ca mine?

P. S. Ceasul rău! Mare belea pe capul meu!

Abia acum am aflat că cel care-mi strecurase în palmă hârtiile de cinci ruble nu era hipnotizatorul, ci Piotr Feodorici. Șeful meu…

— Am făcut-o — mi-a spus el — ca să văd cât ești de cinstit… Ptiu!

— Să-ți fie rușine, băiete… Nu-i frumos… Nu mă așteptam…

— Dar am copii, excelență… Am nevastă… mamă… Cu scumpetea de astăzi…

— Halal!… Să mai vrei să scoți un ziar… Plângi când ții discursuri la banchete… Rușine… Te credeam om cinstit și văd că ești un coțcar…

Am fost nevoit să-i înapoiez cele două hârtii de cinci ruble… Ce puteam face? Reputația prețuiește mai mult decât banii.

— Pe tine nu mă supăr! — a adăugat șeful. Ce să-ți fac! Se vede că așa ți-e firea… Dar ea! Ea! Îți stă mintea-n loc! Ea! Blândețea. Nevinovăția,

sfiiciunea întruchipată ! Cine ar fi crezut? S-a lăsat și ea ispitită de bani! A adormit și ea!

Ea era Matriona Nikolaevna, nevastă-sa.

SCRISOARE CĂTRE UN VECIN SAVANT

SATUL SLINÎ-SIEDENI[13]

Dragă vecinașule!

Maxime… (am uitat numele tatălui dumitale, dar iii mărinimos, rogu-te, și mă iartă). Scuză-mă și iartă-mă pre mine, care sunt un bătrân moșneag, și pre nerodul meu suflet omenesc că îndrăznesc să te incomodez cu pârdalnica mea gângăveală pusă pe hârtie. Da’, trecu anu’ de când ai binevoit să te așezi prin părțile noastre ale lumii, hotar în hotar cu mine, biet om de nimic, și tot nu te cunosc încă, și nici dumneata nu mă cunoști pe mine, biată gâză ce sunt. Dă-mi, prin urmare, voie, vecinașule scump, să fac cunoștință cu dumneatale măcar prin mijlocirea acestor hieroglifuri bătrânești, să-ți strâng în gând mâna savantă și să te felicit cu ocaziunea descălicării dumitale din Sanct-Petersburg în continentul nostru nedemn, locuit de mujici și de popor simplu, adică de element plebeian. De mult am căutat un prilej să fac cunoștință cu dumneata, de care mi-era sete, fiindcă știința este întrucâtva mama noastră bună la fel ca și civilizația și fiindcă stimez din tot sufletul pe acei oameni al căror nume și titlu vestit, încununat de aureola gloriei populare, de lauri, de țimbale, _de decorații, medalii și diplome, răsună ca tunetul și trăsnetul prin toate părțile lumii acesteia, văzute și nevăzute, adică sublunare. Îi iubesc cu patimă pe astronomi, pe poeți, pe metafizici, pe asistenții universitari, pe chimiști și alți pontifi ai științei, printre care te numeri și dumneata, prin faptele dumitale înțelepte și prin ramurile de știință, adică prin produse și roade. Se zice că ai tipărit multe cărți în timpul șederii dumitale intelectuale cu tuburi, termometre și cu o grămadă de cărți străine cu desene ispititoare. De curând a trecut pe la domeniile mele sărăcăcioase, pe la ruinele și dărăpănăturile mele vecinul meu Gherasimov, și cu fanatismul care-l caracterizează înfiera și ocăra gândurile și ideile dumitale cu privire la originea omului și a altor fenomene din lumea ce o vedem și se revolta și se înfierbânta împotriva sferei dumitale intelectuale și împotriva orizontului gândirii dumitale acoperit cu aștri și aerogliți. Nu sunt de acord cu Gherasimov în ceea ce privește ideile dumitale intelectuale, fiindcă trăiesc și mă hrănesc numai cu știința care i-a fost dată neamului omenesc, pentru scoaterea din fundul lumii, văzute și nevăzute, a metalelor prețioase, a metaloizilor și briliantelor, dar, totuși,

tătucule, iartă-mă pe mine, gâză abia vizibilă ce sunt, dacă îndrăznesc să dezmint bătrânește unele idei ale dumitale cu privire la firea naturii, Gherasimov mi-a comunicat cum că ai fi alcătuit o lucrare în care ai binevoit să expui idei nu prea substanțiale despre oameni și starea lor principială, cum și despre traiul lor din moși-strămoși. Ai binevoit să spui că omul se trage din neamurile maimuțești ale macacilor, urangutanilor și așa mai departe. Iartă-mă pe mine, biet moșneguț ce sunt, dar nu-s de părerea dumitale în acest punct important și pot să-ți pun o virgulă. Căci dacă omul, stăpânitorul lumii, cel mai deștept dintre toate ființele respiratorii, s-ar trage din tâmpita și neștiutoarea maimuță, ar avea coadă și un glas sălbatic. Dacă ne-am trage din maimuțe, țiganii ne-ar plimba acum prin oraș ca să ne arate lumii și am plăti bani ca să ne arătăm unul altuia, jucând la porunca țiganului sau stând după gratii în menajerie, Suntem noi oare acoperiți cu păr din cap pâr. Ai picioare? Da sau nu purtăm haine, spre deosebire de maimuțe? Și oare am mai iubi noi femeia și nu am disprețui-o dacă ar mirosi chiar și de departe ca maimuța pe care o vedem în fiecare marți la Mareșalul Nobilimii?… iartă-mă pe mine, incultul, pentru faptul că mă amestec în treburile dumitale savante și judec în felul meu bătrânesc și îți impun ideile mele înapoiate și oarecum necioplite, care la oameni savanți și civilizați încap mai curând în stomac decât în cap. Da, nu pot să tac și nu pot să sufăr când savanții gândesc greșit în mintea lor; de aceea nu pot să nu te contrazic. Glierasimov mi-a comunicat că dumneata nu gândești just despre Lună, care ne înlocuiește Soarele în ceasurile de întuneric și beznă, când oamenii dorm, iar dumneata tragi electricitatea dintr-un loc într-altul și ai idei fanteziste. Nu râde de moșneagul ce sunt pentru că scriu așa de nemeșteșugit. Dumneata scrii că pe Lună trăiesc și locuiesc neamuri și neamuri. Asta nu poate fi nicicând, fiindcă dacă pe Lună ar trăi oameni, ei ne-ar masca lumina ei magică și fermecătoare cu casele lor și cu pășunile lor bogate. Și apoi oamenii nu pot trăi fără ploaie, iar ploaia vine în jos, spre Pământ, și nu merge în sus, spre Lună. Dacă ar trăi pe Lună, oamenii ar cădea în jos, spre Pământ, și nici asta nu se întâmplă. De pe o Lună locuită ar cădea pe continentul nostru lături și alte murdării. Cum ar putea să trăiască pe Lună oameni, dacă ea există numai noaptea, iar ziua piere? Nici guvernele n-ar putea să dea voie să se trăiască pe Lună, deoarece oricine s-ar putea refugia pe ea și sustrage cu multă ușurință de la diferite obligațiuni din cauza distanței mari și a inaccesibilității ei. Așa că ai scrântit-o oleacă. După cum mi-a spus Gherasimov, ai scornit și ai tipărit în lucrarea dumitale

intelectuală cum că, pe cel mai mare astru, pe Soare, ar fi pete negre. Asta nu poate fi, fiindcă nu se poate niciodată. Cum ai putut să vezi pete pe Soare dacă nu te poți uita la Soare cu ochii simpli omenești și pentru ce-ar avea el pete dacă te poți lipsi de ele? Din ce corp ud sunt făcute aceste pete dacă nu ard? Poate că după părerea dumitale pe Soare trăiesc chiar pești? Iartă-mă pe mine, ciumă otrăvită ce sunt, că am făcut o glumă atât de proastă ! Sunt grozav de devotat științei! Rubla, această pânză de corabie ce mină veacul al nouăsprezecelea, nu are pentru mine niciun preț; în ochii mei, știința o umbrește cu aripile ei întinse spre viitor. Orice descoperire mă chinuiește ca un cui în spate. Cu toate că sunt un ignorant și un moșier de modă veche, totuși eu, nemernic bătrân, mă ocup și cu știința, și cu descoperirile pe care le fac cu mâinile mele proprii și îmi umplu capul meu sec, tigva mea sălbatică, cu gânduri și cu un complet de cunoștințe mari. Maica natură este o carte pe care trebuie să o citești și s-o vezi. Am produs multe descoperiri cu mintea mea proprie, descoperiri cum nu le-a scornit încă niciun reformator. Pot spune fără să mă laud că nu sunt printre ultimii în ceea ce privește cultura, câştigată prin muncă grea și nu prin bogăția părinților, adică a tatălui și a mamei sau a tutorilor, care nenorocesc adesea pe copiii lor cu ajutorul bogăției, luxului și caselor cu șase etaje, cu robi și sonerii electrice. Iată ce a descoperit mintea mea de trei parale. A descoperit că marea noastră manta de foc, Soarele, joacă o dată pe an dis-de-dimineață în mod distractiv și pitoresc în culori multicolore și produce cu sclipirea lui minunată o impresie veselă. Altă descoperire. De ce iarna ziua e scurtă și noaptea lungă, iar vara invers? Iarna ziua e scurtă fiindcă, la fel cu toate celelalte obiecte văzute și nevăzute, se strânge de frig și fiindcă Soarele apune devreme, iar noaptea se dilată în urma aprinderii felinarelor și luminărilor, deoarece se încălzește. Apoi am mai descoperit că primăvara câinii mănâncă iarbă la fel ca oile, iar pentru oamenii de rând cafeaua este dăunătoare, fiindcă produce amețeală la cap și un aspect tulbure la ochi și alte asemănătoare. Am făcut multe descoperiri și afară de astea, cu toate că nu am diplome și adeverințe. Vino la mine, vecinașule dragă, zău. Vom descoperi ceva împreună, ne vom ocupa cu literatură și ai să mă înveți și pe mine, spurcatul, diferite calcule.

De curând am citit în cartea unui învățat francez că capul leului nu seamănă de loc cu chipul omenesc, cum cred savanții. Vom vorbi și. De asta. Fă bine și vino. Vino, bunăoară, chiar miine… Fata mea Natașenka m-a rugat să aduci cu dumneata niște cărți intelectuale. Ea e emancipată și pe

toți îi consideră proști, numai ea e deșteaptă. Adevărul e că tineretul de astăzi se cam manifestă… Peste o săptămână vine la mine fratele meu Ivan (maiorul), om de treabă, dar, între noi fie zis, cam încuiat și nu-i plac științele. Această scrisoare trebuie să ți-o aducă chelarul Trofim exact la orele opt seara. Dacă ți-o aduce mai târziu, plesnește-l peste bot, cum fac profesorii, fiindcă cu acest neam de oameni nu trebuie făcut fasoane. Dacă ți-o aduce mai târziu înseamnă că blestematul a trecut pe la cârciumă. Obiceiul de a-și vizita vecinii nu e scornit de noi și nu se va sfârşi cu noi; de aceea vino numaidecât cu cărți și cu mașinării. Aș veni chiar eu la dumneata, dar sunt cam sfielnic din fire și n-am destulă îndrăzneală. Iartă-mă pe mine, nemernicul, pentru deranj.

Rămân vecinul dumitale care te stimează, plutonierul în retragere al Oastei Domnului și făcând parte dintre nobili.

Vasilii Semi-Bulatav

ESCULAPI RURALI

Un spital al zemstvei. E dimineață.

în lipsa doctorului, plecat la vânătoare cu șeful poliției de plasă, bolnavii sunt examinați de felcerii Kuzma Egorov și Gleb Glebici. Pacienții sunt cam vreo treizeci la număr. Așteptând să se isprăvească înscrierea bolnavilor în registru, Kuzma Egorov șade în sala de consultații și bea cafea de cicoare. Gleb Glebici, care nu s-a spălat și nu s-a pieptănat de când l-a făcut mama, șade cu registrul în față, cu pieptul și cu burta lățite pe masă și înscrie, morocănos, bolnavii. Înscrierea se face pentru statistică. Se notează numele de botez, numele tatălui, numele de familie, profesiunea, domiciliul, dacă bolnavul știe carte sau nu, vârsta, apoi, după examinare, boala și doctoria prescrisă.

— Afurisite penițe, ducă-se pe pustiu! — se burzuluiește Gleb Glebici, trăgând în registrul uriaș și pe niște foi volante litere monstruoase, de-o șchioapă. Și ce fel de cerneală e asta? Asta nu-i cerneală, e catran! Mă mir de zemstvă! Ne dă ordin să înscriem bolnavii și trece-n buget două copeici pe an pentru cerneală! Hai, făceți-vă-ncoa! — le strigă el bolnavilor.

Se apropie doi inși: un țăran cu capul îmbrobodit și „basul” Mihailo.

— Cum te cheamă?

— Ivan Mikulov.

— Ai? Cum? Vorbește rusește!

— Ivan Mikulov.

— Ivan Mikulov! Nu pe tine te întreb! Dă-te la o parte! Tu, ălalalt! Numele!

Mihailo zâmbeşte.

— Ce, nu știi? — întreabă el.

— De ce rânjeşti? Fire-ai să fii! Noi nu mai dovedim cu timpul, şi lor le arde de glume! Te întreb cum te cheamă?!

— Parcă nu știi! Ori ești țicnit la cap?

— Știu, dar trebuie să te întreb, că așa-i forma… Și de ce, mă rog, să fiu țicnit la cap?… Nu-s bețiv, ca milostivirea ta. Nu beau de stâng… Numele și prenumele?

— De ce să ți le spun dacă le știi și tu? De cinci ani le știi… Sau poate le-ai uitat acum, în al șaselea?

— N-am uitat nimic, dar așa cere forma! înțelegi? Sau nu știi rusește? Forma!

— Ei, dacă așa-i forma, atunci fie, mânca-te-ar ciuma! Scrie! Mihailov Feodotici Izmucenko…

— Nu Izmucenko, ci Izmucenkov.

— Fie și Izmucenkov… Scrie cum vrei, numai să mă lecuiești… poți să scrii și ivan Pehlivan… Tot una-i…

— Meseria?

— Bas.

— Vârsta?

— De unde vrei să știu? N-am fost la botez.

— Patruzeci?

— Poate să fie, poate să nu fie. Pune cum vrei.

Gleb Glebici se uită lung la Mihailo, stă pe gânduri și scrie 37. Apoi, după ce se mai gândește, șterge 37 și scrie 41.

— Știi carte?

— Ai mai văzut cântăreţ de biserică să nu știe carte? Mă, da’ deștept mai ești!

— De față cu lumea s-ar cădea să-mi spui „dumneata” și să nu zbieri în halul ăsta. Următorul! Cine ești? Cum te cheamă?

— Nikifor Pugolov din Haplova.

— Pe ăi din Haplova nu-i îngrijim noi. Următorul.

— Fiți atât de milostiv… înălțimea voastră! Am făcut mai bine de douăzeci de verste pe jos…

— Nu-i îngrijim pe ăi din Haplova! Următorul! Dă-te la o parte ! Și nu fuma aici!
— Nu fumez. Gleb Globici!
— Atunci ce-ai în mină?
— Mi-e degetul oblojit, Gleb Globici!
— Vezi să nu fie țigară! Pe ăi din Haplova nu-i îngrijim noi! Următorul!…
Gleb Globici a sfârşit cu înscrierea. Kuzma Egorov și-a băut cafeaua și consultația începe. Cel dintâi ia asupra sa partea farmaceutică și trece la farmacie, iar celălalt — partea terapeutică și își pune un șorț de mușama.
— Maria Zaplaksina! — strigă, după registru, Kuzma Egorov.
— Aici sunt, taică!
în camera de consultații intră o băbuță măruntă, cu fața boțită și pe care parcă a turtit-o soarta vitregă. Se închină, apoi trage o plecăciune adâncă celui ce face pe Esculap.
— Hm… închide ușa!… Ce te doare?
— Capul, taică.
— Așa… Tot capul sau numai jumătate?
— Tot, taică… tot, zău așa…
— De ce te înfofolești așa?… Scoate cârpa asta! Capul trebuie să stea la răcoare, picioarele la căldură, iar trupul ia o climă temperată… Suferi de stomac?
— Sufăr, taică…
— Așa… Ia trage-ţi pleoapa de jos! Bine, ajunge. Ai anemie… Am să-ți dau niște picături… Câte zece picături dimineața, la prânz și seara.
Kuzma Egorov se așază pe scaun și scrie rețeta.
„Rp. Liquor ferri 3 g, din ăl de-i pe prichiciul ferestrei, că la ăl de pe raft nu ne dă voie ivan lakovlici să umblăm în lipsa lui, câte zece picături, de trei ori pe zi. Măriei Zaplaksina.”
Băbușca întreabă cu ce să ia picăturile, face o plecăciune și iese. Kuzma Egorov aruncă rețeta la farmacie, fin ferestruica tăiată în perete, și cheamă pe bolnavul următor:
— Timofei Stukotei!
— Prezent!
În camera de consultații intră Stukotei, subțirel și înalt, cu capul mare, aducând aidoma, de departe, cu un baston cu măciulie.
— Ce te doare?

— Mă doare la inimă. Kuzma Egerici.
— În ce loc?
Stukotei arată sub lingurică.
— Așa… De mult?
— Încă din săptămâna mare… Deunăzi am mers pe picioare și a trebuit să stau jos de vreo zece ori… Mă ia cu frig, Kuzma Egorici… Apoi mă apucă fierbințelile.
— Hm… Și unde te mai. Doare?
— Ca să spun drept, toate mă dor, Kuzma Egorici, dar dumneavoastră căutați-mă numai la inimă; de celelalte nu vă îngrijiți… Pe alelalte să le mai caute și babele… Dați-mi niscaiva spirt, să nu mi se mai aplece mereu la inimă. Parcă mi se tot urcă ceva pe dinăuntru spre gât, se tot urcă și când mă apucă, de aici, în locul ăsta… când mă apucă, apoi… îmi zic că s-a isprăvit cu mine… Mă împunge și în spinare… Capul mi-e ca un pietroi… Mai și tușesc…
— Poftă de mâncare ai?
Kuzma îi mai pune câteva întrebări, cade pe gânduri și îl cheamă în ajutor și pe Gleb Glebici. Începe consultația.
— Scoate limba! — poruncește Gleb Globici bolnavului.
Bolnavul deschide o gură cât toate zilele și scoate limba.
— Scoate-o mai mult!
— Mai mult nu pot, Gleb Globici!
— Totul se poate pe lumea asta!
Gleb Globici se uită un timp la bolnav, se gândește chinuit la ceva, dă din umeri și iese din camera de consultații fără să scoată o vorbă.
— Cred că-i catar! — strigă el apoi din farmacie.
— Dă-i „olei ricini” și „ammonii caustici” ! — strigă Cuzma Egorov. Să se frece pe burtă dimineața și seara ! Următorul!
Bolnavul iese din sala de consultații și se îndreaptă spre ferestruica ce dă din farmacie pe coridor. Gleb Globici umple o treime din pahar cu ulei de ricin și îl întinde lui Stukotei. Acesta îl bea pe îndelete, își linge buzele, închide ochii și face un semn glumeț că ar vrea și de mâncare, ca după băutură.
— Și ăsta-i spirtul ! — strigă Gleb Globici, întinzându-i o sticluță de amoniac. Freacă-te pe burtă, cu o cârpă de lână, dimineața și seara… Sticluța s-o aduci înapoi ! Nu te rezema de fereastră ! Dă-te la o parte!

De ferestruică se apropie Pelagheia, bucătăreasa părintelui Grigori, zâmbind până la urechi și acoperindu-și gura cu broboada.

— Ce doriți? — o întreabă curtenitor Gleb Globici.

— Lizaveta Grigorievna vă trimite salutări, Gleb Globici, și vă roagă să-i dați niște pastile de mentă.

— Cu plăce-e-re! Sunt gata să fac orice pentru persoane frumoase de sex feminin!

Gleb Globici ia de pe raft borcanul cu pastilele de mentă și toarnă o jumătate de borcan în broboada Pelaghiei.

— Spune-i — adaugă el — că Gleb Globici zâmbea cu mult sentiment în timp ce-ți dădea pastilele. A primit scrisoarea mea?

— A primit-o și a rupt-o. Lizaveta Grigorievna nu se ocupă cu dragostea.

— Ce cochetă e! Spune-i că e o cochetă!

— Mihailo Izmucenkov! — strigă Kuzma Egorov. În camera de consultații intră „basul” Mihailo.

— Salut, Mihail Feodotici ! Plecăciune! Ce te doare?

— Gâtul. Kuzma Egorici! La drept vorbind, am venit la dumneata mai mult… ca să binevoiești să-mi dai un sfat pentru sănătatea mea… Nu că mă doare tare, dar îmi pricinuieşte pagubă… Din cauza bolii nu pot să cânt, și dirijorul corului îmi scade patruzeci de copeici, Pentru priveghiul de ieri mi-a scăzut douăzeci și cinci de copeici. Astăzi a fost parastas la boieri, au dat trei ruble pentru cor.

dar, din cauza bolii, mie nu mi-a venit mai nimic. Cu voia dumitale, pot să-ți declarez, în privința gâtlejului meu, că hârâie tare și mă râcâie rău. Să juri că am în gât un motan, care mă tot zgârie cu ghearele… Hâr, hâr…

— Asta, vasăzică, de la băuturile alcoolice ți se trage…

— Nu pot să-ți spun, propriu-zis, de unde mi se trage boala, dar, nu voia dumitale, pot să-ți exprim că băuturile alcoolice n-au efect decât la tenori; la bași n-au de loc. De pe urma băuturii, basul se face mai plin, Kuzma Egorici, mai impunător… La bași are mai mult efect răceala.

La ferestruică se ivește capul lui Gleb Globici.

— Ce să dau babei? — întreabă el. Fierul de pe fereastră s-a isprăvit. Am să deschid pe cel de pe raft.

— Nu, nu! Ivan lakovlici nu ne dă voie. O să se facă foc!

— Atunci ce să-i dau?

— Aia!

în limbajul lui Gleb Globici „aia” înseamnă „bicarbonat”.

— N-ar trebui să bei băuturi alcoolice!

— N-am mai băut de trei zile… La mine, totul se trage din răceală… E drept că votca produce și bașilor răgușeală, dar, după cum știi, Kuzma Egorici, octava se face mai bună de pe urma răgușelii… Noi nu putem fără votcă… Ce fel de cântăreț ar fi ăla care n-ar bea votcă? N-ar fi cântăreț, ci, iartă-mi expresia, o curată ironie!… De n-aş avea îndeletnicirea asta, nici n-aș lua-o în gură, blestemata de ea! Votca este sângele satanei…

— Uite ce e… Am să-ți dau un praf… Dizolvă-l într-o sticlă cu apă și clătește-ți gâtul dimineața și seara.

— Pot să și înghit?

— Poți.

— Foarte bine… Te apucă ciuda când nu e voie să înghiți ceva, îți clătești gura, ți-o tot clătești, și apoi scuipi… Păcat ! Acum, uite ce vreau eu, propriu-zis, să te întreb… Dat fiind că sunt cam slab de mațe și că, din pricina asta, mi se ia sânge în fiecare lună şi beau niște ierburi, aș vrea să știu, cu voia dumitale, dacă pot să mă însor?

Kuzma Egorov se gândește un timp, apoi spune:

— Nu, nu te sfătuiesc!

— Îți mulțumesc din toată inima… Strașnic tămăduitor mai ești, Kuzma Egorici ! Mai bun ca orice doctor! Zău așa!…

Kuzma Egorov pleacă modest ochii săi mici și prescrie, sigur de el, „natri bicarbonici”, adică bicarbonat de sodiu.

PĂCĂTOSUL DIN TOLEDO

(Traducere din spaniolă)

„Celui ce va arăta unde se află vrăjitoarea care se ascunde sub numele de Maria Spalanzo sau celui ce o va aduce vie sau moartă în fața judecătorilor i se vor ierta toate păcatele.”

Iscălită de episcopul Barcelonei și de patru judecători, această înștiințare se putea citi pe toate zidurile cetății, într-una din acele zile, de mult apuse, care vor rămâne de-a pururi o rușine de neșters în istoria Spaniei și poate chiar în aceea a omenirii.

înștiințarea fu citită de toată Barcelona și fu urmată de o adevărată prigoană. Șaizeci de femei care semănau cu vrăjitoarea fură întemnițate și rudele lor schingiuite… Pe atunci era înrădăcinată credința neroadă că vrăjitoarele au darul de a se preface în pisici, câini și alte viețuitoare, care trebuiau să fie neapărat negre. Se spunea că deseori vânătorul care tăia laba vreunei jivine ce-l atacase și o ducea acasă ca trofeu, când își deschidea

tolba nu mai găsea în ea decât o mână însângerată, în care recunoștea mina nevestei sale. Locuitorii Barcelonei uciseră toate pisicile și toți clinii negri, dar nu aflară în aceste jertfe zadarnice pe femeia pe care o căutau.

Maria Spalanzo era fiica unui mare negutător din Barcelona. Tatăl ei era francez, iar mama spaniolă. De la tată moștenise, nepăsarea galică și acea veselie fără de margini, care face farmecul franțuzoaicelor, iar de la mamă, un trup cu adevărat spaniol. Frumoasă, veșnic veselă, deșteaptă, își închinase viața voioasei trândăvii spaniole și artei, și la vârsta de douăzeci de ani nu vărsase încă nici o singură lacrimă… Era fericită ca un copil… în ziua în care împlini douăzeci de ani se mărită cu navigatorul Spalanzo, cunoscut de toată Barcelona, un spaniol foarte frumos și, după cât se spunea, foarte învățat. Se luară din dragoste. Bărbatul ei, care o iubea la nebunie, îi jurase că se va omorî dacă nu o va face fericită.

A doua zi după nuntă, soarta ei era pecetluită.

Spre seară, ieșise din casă ca să se ducă să-și vadă mama și se rătăcise. Barcelona e un oraș întins, și nu orice spaniol este în stare să-ți arate care e drumul cel mai scurt de la un capăt la celălalt. În drum întâlni un tânăr călugăr.

— Pe unde s-o iau ca să ajung mai ușor în strada Sfântul Marc? — îl întrebă ea.

Călugărul se opri și, muncit de un gând, o învălui într-o privire cercetătoare. Soarele apusese. Luna, care tocmai răsărea, scălda cu razele ei teci chipul minunat al Măriei. Nu degeaba atunci când cântă femeile poeții amestecă și Luna. La lumina ei, femeia este de o sută de ori mai frumoasă. Din pricină că Marin mersese grăbită, minunatul ei păr negru se despletise și i se împrăștiase pe umeri și pe pieptul zbuciumat de răsuflarea-i neliniștită… încercând să și-l adune cu amândouă mâinile, își dezgolise brațele până la cot.

— Jur pe sângele sfântului Ianuarie că ești vrăjitoare! — strigă deodată tinărul călugăr.

— Dacă n-ai fi călugăr, aș crede că ești beat — răspunse ea.

— Ești vrăjitoare!!!

Și călugărul mormăi printre dinți un descântec.

— Unde-i câinele care alerga acum câteva clipe înaintea mea? Câinele acela s-a prefăcut în tine! Am văzut-o cu ochii mei. Și știu ce înseamnă asta ! N-am trăit nici douăzeci și cinci de ani și am dat de gol cincizeci de vrăjitoare. Tu ești a cincizeci și una! Eu sunt Augustin…

Spunând acestea, călugărul făcu semnul crucii, îi întoarse spatele și se făcu nevăzut.

Maria auzise și ea de Augustin… Aflase multe despre el de la părinții ei. Îţi știa stârpitor de vrăjitoare, plin de râvnă și autor al Unei cărți de înaltă învățătură. În această carie, el blestema femeile și îi ura pe bărbați, ca fiind născuți din femeie.

După ce mai făcu vreo cinci sute de pași, Maria dădu iarăși de Augustin. Pe sub poarta unei case mari, deasupra căreia se afla o lungă inscripţie latinească, ieșiră patru mogâldețe negre. Aceste patru mogâldețe o lăsară să treacă, apoi se luară după ea. În una dintre ele îl recunoscu pe acelaşi Augustin. O urmăriră până acasă.

Trei zile după această întâlnire cu Augustin, un om îmbrăcat în negru, cu fața puhavă, rasă, după toate semnele un judecător, veni la Spalanzo. Omul aceia porunci navigatorului să se înfățișeze de îndată la episcop.

— Femeia ta e vrăjitoare! — îi declară episcopul lui Spalanzo. Navigatorul păli.

— Mulțumește celui de sus! — continuă episcopul. Un. Om înzestrat de dumnezeu cu neprețuitul dar de a dibui în oameni duhul necurat ne-a deschis ochii, nouă și ție. El a văzut cum vrăjitoarea s-a prefăcut într-un câine negru și cum câinele negru s-a prefăcut apoi în nevastă-ta…

— Nu-i vrăjitoare, ci… nevasta mea! — bolborosi Spalanzo buimăcit.

— Nu poate fi nevasta unui catolic! E nevasta satanei! Se poate, nenorocitule, să nu-ți fi dat până acum seama că te-a înșelat în nenumărate rânduri cu necuratul? Du-te acasă și adu-o numaidecât aici…

Episcopul era un om foarte învățat. După părerea lui, cuvântatul „femina” se trăgea din două cuvinte: „fe” și „minus”, pe temeiul — chipurile legitim — că femeia are mai puțină credință…

Spalanzo se făcu mai alo ca un cadavru, ieșind din palatul episcopal, îşi cuprinse capul în mâini. Unde și cui putea sa dovedească el că Maria nu era vrăjitoare? Cine să nu creadă ceea ce credeau călugării? Acum toată Barcelona avea să fie încredințată că nevastă-sa e vrăjitoare! Toată! Nu-i nimic mai uşor decât să încredințezi de un lucru nemaipomenit pe un om prost, și spaniolii sunt toți niște proști!

— Nu se află pe lume popor mai prost decât cel spaniol! — îi spusese pe timpuri pe patul de moarte tatăl său, un medic încercat. Dispreţuieşte-i pe spanioli și nu crede în ceea ce cred ei!

Spalanzo credea în ceea ce cred spaniolii, dar nu crezu cuvintele episcopului. Îşi cunoștea bine nevasta și era încredințat că femeile se fac vrăjitoare numai la bătrânețe…

— Mario, călugării vor să te ardă pe rug ! — îi spuse el nevestei, întorcându-se acasă de la episcop. Spun că ești vrăjitoare şi mi-au poruncit să te aduc în fața lor… Ascultă, nevastă! Dacă ești într-adevăr vrăjitoare, atunci — dumnezeu să te ierte! — prefă-te într-o pisică neagră și fugi undeva: dacă însă n-ai în tine pe duhul necurat, n-am să te predau călugărilor. Ei îți vor pune o zgardă și nu te vor lăsa o clipă să te odihnești până ce nu te vei pâri singură, încă o dată îţi spun: dacă ești vrăjitoare, fugi.

Maria nu se prefăcu în pisică neagră și nici nu fugi… Se porni pe plâns și începu să se roage lui dumnezeu.

— Ascultă ! — îi spuse Spalanzo femeii sale, cutremurată de plâns. Răposatul meu tatii îmi spunea că va veni curând vremea când lumea va râde de cei ce cred în vrăjitoare. Tatăl meu nu credea în dumnezeu, dar spunea întotdeauna adevărul. Trebuie, așadar, să te ascunzi undeva și să aștepți acea vreme… E foarte ușor! În port se drege corabia fratelui meu, Hristofor. Am să te ascund în corabia aceea și n-ai să ieși din ea până ce nu va veni vremea despre care vorbea tatăl meu… După spusele lui, acea vreme nu poate să mai întârzie mult…

Seara, Maria se afla în fundul corăbiei și, tremurând de frig și de spaimă. Trăgea cu urechea la plescăitul valurilor și aștepta cu nerăbdare vremea de necrezut pe care o prorocise tatăl lui Spalanzo.

— Unde-i nevastă-ta? — îl întrebă episcopul pe Spalanzo.

— S-a prefăcut într-o pisică neagră și a fugit — minți Spalanzo.

— Mă așteptam la asta, o prevedeam! Dar nu-i nimic, fi dăm noi de urmă… Mare-i darul lui Augustin! Ce minunat dar ! Du-te în pace și nu te mai însura a doua oară cu o vrăjitoare ! S-au văzut împrejurări în care duhurile necurate treceau din neveste în bărbați… Anul trecut am ars pe rug un catolic drept-credincios care, prin atingerea cu o femeie necurată, fără voia sa, îşi dăduse satanei sufletul… Du-te!

Maria stătu mult timp pe corabie. Spalanzo venea s-o vadă în fiecare noapte și îi aducea toate cele trebuincioase. Stătu o lună, stătu două, stătu și a treia, dar vremea mult dorită tot nu venea. Tatăl lui Spalanzo avea dreptate, dar câteva luni nu-s de ajuns pentru a spulbera asemenea superstiții. Viața acestora e lungă ca a peștilor și le trebuie secole întregi ca să moară. Maria se obișnuise cu noul ei trai și începea chiar să-și bată joc de

călugări, cărora le spunea cioroi… Ar fi trăit încă mult astfel și poate ar fi și plecat cu corabia în țări îndepărtate — după cum spunea Hristofor, cât mai departe de neroada Spanie — dacă nu s-ar fi întâmplat o groaznică nenorocire, ce nu mai putu fi îndreptată.

înștiințarea episcopului pe care locuitorii Barcelonei și-o treceau din mină în mină și care fusese lipită în toate piețele și târgurile ajunse și în mâinile lui Spalanzo.

După ce o citi, navigatorul căzu pe gânduri. Îl ademenea iertarea păcatelor, făgăduită la sfârșitul înștiințării.

— Bine ar fi să dobândesc iertarea păcatelor ! — oftă el.

Spalanzo se socotea un mare păcătos. Conștiința lui era încărcată cu o sumedenie de păcate, din acelea pentru care mulți catolici fuseseră arși pe rug sau pieriseră în schingiuiri. În tinerețe, Spalanzo stătuse la Toledo, care în vremea aceea era locul de întâlnire a vrăjitorilor și a celor care se ocupau cu magia… în veacurile al Xll-lea și al XlII-lea, matematicile ajunseseră la Toledo la o înflorire mai mare decât în orice alt loc din Europa. Într-o așezare spaniolă, de la matematici până la magie nu-i decât un pas. Spalanzo se îndeletnicise și el cu magia, sub îndrumarea tatălui său. Cerceta măruntaiele animalelor și aduna ierburi neobișnuite… într-o zi, pe când pisa ceva într-o piuliță de fier, duhul necurat ieșise cu o trosnitură groaznică din piuliță, întruchipat într-o flacără albăstruie. Toată șederea lui la Toledo era o înlănțuire de păcate de acest soi. Plecând din Toledo, după moartea tatălui său. Spalanzo fusese curând cuprins de groaznice mustrări de conștiință. Un călugăr, medic bătrân și foarte învă|at. Îi spusese că nu va fi dezlegat de păcatele sale dacă nu va izbuti să obțină iertarea lor printr-o faptă care să iasă cu totul din comun. Spalanzo era gata să dea orice ca să-și ușureze sufletul de amintirea vieții sale rușinoase din Toledo și ca să scape de iad. Dacă pe vremea aceea s-ar fi vândut în Spania indulgențe, el și-ar fi dat și jumătate din avere. De nu l-ar fi oprit îndeletnicirile, ar fi pornit de jos în hagialâc la locurile sfinte.

— „Dacă n-aș fi bărbatul ei, aș predat-o…” — își spuse el, citind încă o dată înștiințarea episcopului.

Gândul că i-ar fi de ajuns să rostească un singur cuvânt pentru a obține iertarea păcatelor îi intrase în cap ca un cui și nu-i dădea pace zi și noapte… își iubea nevasta, o iubea mult… Fără aceasta dragoste, fără această slăbiciune, pe care numai călugării din Toițol o disprețuiau atât de tare, poate că ar fi putut… Arătă înștiințarea şi fratelui său Hristofor…

— Dacă ar fi cu adevărat vrăjitoare și de n-ar fi atât de frumoasă, aș predat-o — îi spuse fratele. Iertarea păcatelor e un lucru mare… Dar n-o să pierdem nimic dacă așteptăm moartea Măriei și o predăm acestor ciori moartă. N-au decât să-i ardă hoitul… Pe morți nu-i doare. Maria va muri când noi vom fi bătrâni și tocmai la bătrâneţe vom avea nevoie de iertarea păcatelor…

Vorbind astfel, Hristofor se porni pe un râs strașnic și îşi bătu fratele pe umăr.

— S-ar putea să mor înaintea ei! — șopti Spalanzo. Dar jur pe dumnezeu că aș predat-o dacă nu i-aș fi bărbat.

O săptămână mai târziu, Spalanzo se plimba pe puntea corăbiei mormăind:

— O, dacă ar fi moartă! Vie n-am s-o predau, nu ! Dar moartă aș predat-o. L-aș înșela pe acești blestemați cioroi bătrâni și aș obține de la ci iertarea păcatelor!

Și neghiobul de Spalanzo o otrăvi pe sărmana lui nevastă…

Cadavrul Măriei fu dus de Spalanzo în fața judecătorilor și ars pe rug.

Spalanzo dobândi iertarea păcatelor sale din Toledo… Fu iertat pentru faptul că învățase să lecuiască oamenii și se îndeletnicise cu o știință care mai târziu căpătă numele de chimie. Episcopul îl lăudă și îi dărui o carte scrisă de el. În acea carte, învățatul episcop scria că. De cele mai multe ori, diavolii sălășluiesc în femei cu părul negru, fiindcă părul negru are culoarea diavolilor.

O NOAPTE DE GROAZĂ

Ivan Petrovici Parastasov[14] se îngălbeni la față, coborî fitilul lămpii și începu cu glas tulburat:

— Era în anul 1883. O pâclă groasă și întunecoasă învăluia pământul în acea noapte de ajun, pe când mă întorceam acasă venind de la un prieten, astăzi decedat, cu care zăbovisem, împreună cu alții, la o ședință de spiritism. Nu știu de ce, dar ulicioarele pe care treceam nu erau de loc luminate, astfel că eram nevoit să merg aproape pe dibuite. Locuiam la Moscova, lângă biserica „Adormirea maicii domnului”, în casa funcționarului Cadavrov[15], și deci într-unul din colțurile cele mai pustii ale Arbat[16]ului Eram frământat ce gânduri negre, apăsătoare…

„Viața ta se apropie de sfârșit… Căiește-te…”

Aceasta era fraza pe care mi-o spusese în timpul ședinței Spinoza, al cărui spirit reușisem să-l invoc. Îl rugasem să repete, și farfurioara nu numai

că repetase, dar adăugase chiar:,. În noaptea asta”. Nu cred în spiritism, dar gândul morții, și chiar o simplă aluzie la ea, mă umple de jale. Moartea nu poate fi ocolită, domnilor, ea este ceva inerent, și totuși perspectiva ei nu poate fi acceptată de mintea omului… Și cum mergeam învăluit de întunericul rece, de nepătruns, fără să văd în jur țipenie sau să aud grai omenesc, biciuit de picăturile de ploaie ce-mi jucau nebunește înaintea ochilor și împins de vântul care gemea jalnic deasupra capului meu, simțeam o groază nelămurită și inexplicabilă ce punea treptat stăpânire pe mine. Eu. Omul fără superstiții, iuțeam pasul, temându-mă să întorc capul și să privesc în lături. Mi se părea că dacă aș fi făcut-o, aș fi zărit cu siguranță năluca morții.

Parastasov trase aer în piept, bău un pahar cu apă și continuă:

— Această groază nelămurită, pe care nu se poate să n-o înțelegi, nu m-a slăbit nici în timp ce urcam la etajul trei al casei Cadavrov, nici când am intrat în odaia mea. Modesta-mi locuință era cufundată în întuneric. Vântul se tânguia în horn și bătea din când în când în portița răsuflători, ca și cum s-ar fi rugat să-l las să intre la căldură.

.. Dacă ar fi să-i dau crezare lui Spinoza — am zâmbit cu — ar însemna să mor la noapte în tovărășia acestor bocete. E cam sinistru, n-am ce zice!”

Ain dat să aprind un chibrit… O răbufneală nebună de vânt trecu alergând pe acoperiș. Plânsul înfundat din sobă se auzi ca un urlet mânios. Undeva, jos, bufni un oblon pe jumătate smuls de vânt. Iar portița răsuflătorii scânci jalnic, cerând ajutor…

„E rău de cei fără adăpost pe o noapte ca asta” — mi-a trecut prin gând.

Dar nu mai era vreme să mă las furat de asemenea cugetări. În timp ce gămălia de sulf a chibritului meu ardea cu o flacără albăstruie. Am aruncat o privire prin odaie și am fost izbit de o priveliște neașteptată, înfiorătoare… Păcat că vântul nu mi-a stins în clipa aceea chibritul! Poate că atunci n-aș fi zărit acel lucru care a făcut să mi se ridice părul măciucă. Am scos un țipăt, am făcut un pas spre ușă și, înspăimântat, înnebunit, am închis ochii…

În mijlocul odăii se afla un sicriu.

Mica flacără albăstruie nu arsese mult, dar de ajuns ca să-l văd așa cum arăta… Brocartul trandafiriu, sclipind mărunt, crucea de firet de aur de pe capac… Există lucruri, domnilor, care îţi rămân întipărite în minte, cu toate că nu le-ai văzut decât în străfulgerarea unei clipe. Așa a fost și cu sicriul acesta. L-am zărit doar o secundă, dar îmi aduc aminte de el în cele mai

mici amănunte. Era un sicriu pentru un om de statură mijlocie și, judecind după culoarea lui trandafirie, destinat unei fete tinere. Brocartul scump, picioarele, mânerul de bronz, — totul dovedea că defuncta fusese bogată.

N-am mai stat să chibzuiesc; m-am năpustit ca un bezmetic afară din odaie și m-am repezit în jos, pe scară. Scara era cufundată în întuneric; coridorul, de asemenea. Picioarele mi se încurcau în poalele șubei și e de mirare cum de nu mi-am frânt gâtul. Trezindu-mă în stradă, m-am sprijinit de un felinar ud și am încercat să-mi vin în fire. Inima îmi bătea năucă și abia îmi mai trăgeam sufletul…

Una dintre ascultătoare cobori și mai mult fitilul lămpii și se trase mai aproape de povestitor. Acesta urmă:

— Nu m-aș fi mirat dacă mi-aș fi găsit odaia în flăcări, dacă aș fi dat acolo peste un ho (sau un câine turbat… Nu m-aș fi mirat dacă ar fi căzut tavanul, dacă s-ar fi prăbușit podeaua, dacă s-ar fi surpat pereții. Toate acestea sunt firești, posibile. Dar un sicriu? Cum ajunsese acolo? Cine îi adusese? De unde apăruse? Ce căuta în odaia sărăcăcioasă a unui mic funcționar sicriul acela scump, de femeie, destinat, pesemne, unei tinere aristocrate? Era gol sau adăpostea înăuntrul lui un cadavru? Și cine era ea, tânăra bogătașă care părăsise viața înainte. De vreme și care-mi făcea o vizită atât de ciudată, atât de îngrozitoare? Chinuitor mister!

„Dacă nu-i minune, e cu siguranță o crimă la mijloc” — mi-a fulgerat prin minte.

Și am început să mă pierd în presupuneri. Cât lipsisem de acasă, ușa fusese încuiată… și locul unde lăsam de obicei cheia nu era cunoscut decât de prietenii mei cei mai apropiați. Doar nu ei aduseseră acolo sicriul ! îmi spuneam, de asemenea, că acesta fusese poate transportat la adresa mea din greșeala unor antreprenori de pompe funebre. Se putea întâmpla ca ei să se fi înșelat, să fi încurcat etajul sau ușa și să fi dus sicriul altundeva decât acolo unde trebuia. Cine nu știe însă că domnii aceștia nu părăsesc odaia înainte de a-și primi plata muncii lor sau cel puțin un bacșiș?

„Spiritele mi-au prezis moartea — gândeam eu. Să fie oare tot ele care și-au dat osteneala să-mi furnizeze și sicriul?”

Nu cred și nu credeam în spiritism, domnilor, dar o asemenea coincidență putea să cufunde într-o criză de misticism chiar și un filosof.

„Toate acestea sunt prostii, iar eu sunt fricos ca un iepure — mi-am zis. A fost o iluzie optică și atâta tot! Când am ajuns acasă eram într-o stare de spirit atât de funebră, încât nici nu e de mirare că nervii mei obosiți au văzut

un sicriu… A fost cu siguranță o iluzie optică! Fiindcă ce altceva ar fi putut fi?”

Ploaia îmi biciuia fața, iar vântul se juca mintos cu poalele șubei mele, cu căciula… Mă pătrunseseră frigul și umezeala până la piele. Trebuia să mă ciuc undeva, dar… unde? Înapoi acasă ar fi însemnat să mă supun riscului de a zări încă o dată sicriul, și aceasta era peste puterile mele. Să rămân singur, fără țipenie de om în apropierea mea și fără să aud grai omenesc, față în față cu un sicriu în care zăcea poate un cadavru, însemna să înnebunesc. Dar nici în stradă, în frigul și în ploaia aceea torențială, nu mai puteam să stau.

M-am hotărât să mă duc să petrec noaptea la prietenul meu Kolivov[17], care, nu mult după aceea, precum știți și dumneavoastră, s-a împușcat. Locuia în camerele mobilate ale negustorului Skeletov[18], din Fundătura Morții[19].

Parastasov își șterse sudoarea rece care-i îmbrobona fruntea palidă și, după un oftat adânc, continuă:

— Nu mi-am găsit însă prietenul acasă. După îndelungate bătăi în ușă, înţelegând că era plecat, am dibuit cheia pe pervaz, am deschis și am intrat înăuntru. Mi-am aruncat șuba udă pe podea, am bâjbâit prin întuneric până la divan și m-am așezat să mă odihnesc. Era întuneric… Vântul șuiera jalnic în rotița de ventilație a ferestrei, în sobă, un greier țârâia monoton. La Kremlin începuse să dangăne clopotele, chemând credincioșii la utrenia Crăciunului. M-am grăbit să aprind un chibrit. Dar lumina nu m-a izbăvit de starea de spirit întunecată în care mă aflam, ci, dimpotrivă: o groază ucigătoare, de nedescris, a pus din nou stăpânire pe mine… Am scos un țipăt, m-am clătinat și, fără să-mi mai dau seama ce fac, m-am repezit afară din cameră…

în odaia prietenului meu văzusem același lucru ca și la mine — un sicriu!

Sicriul acesta însă era aproape de două ori mai mare decât al meu și avea o culcare pământie, care îi dădea un aer cu totul lugubru. Cum ajunsese aici? Nu mai încăpea nicio îndoială că eram victimă unor iluzii optice… Doar nu putea să se afle în fiecare odaie câte un sicriu! Aveam, desigur halucinații, nervii îmi erau bolnavi. Oriunde m-aș fi dus în clipa aceea aș fi dat cu ochii de sălașul înfricoșător al morții. Îmi pierdusem deci mințile, mă îmbolnăvisem de un fel de „sicriomanie” și nu era nevoie să caut prea departe ca să aflu cauza acestei scrânteli; era de ajuns să-mi aduc aminte de ședința de spiritism și de cuvintele lui Spinoza…

,. Sunt nebun! — m-am gândit eu în cuhnea deznădejdii, apucându-mă ai mâinile de cap. Doamne! Ce să fac?!”

Urechile îmi vâjâiau, picioarele mi se muiaseră… Turna cu găleata, vintul mă pătrundea până la oase și nu mai aveam nici șubă, nici căciulă. Să mă întorc în cameră după ele mi-ar fi fost cu neputință, peste puteri… Groaza mă cuprinsese în îmbrățișarea ei de gheață. Părul mi se ridicase vâlvoi, de pe frunte mi se prelingea o sudoare rece, și totuși eram încredințat că nu fusese decât o halucinație.

— Ce puteam să fac? — continuă Parastasov. Înnebuneam și riscam să răcesc groaznic. Din fericire, mi-am adus aminte că în apropiere ele Fundătura Morțiș locuia doctorul Țanhrmiov[20], tinăr absolvent al vacuității de medicină și bun prieten al meu, cu care în noaptea aceea fusesem împreună ia ședința ae spiritism. M-am grăbit să mă duc la el… Pe atunci nu era încă însurat cu negustoreasa cea bogată și locuia cu chirie la etajul patru, în casa consilierului de stat Cavourin[21].

Dar nervii mei erau sortiți să îndure o nouă lovitură. În timp ce urcam spre apartamentul lui Țintirimov, un zgomot de nedescris mi-a izbit auzul, deasupra mea cineva alerga tropăind apăsat și trântind cu putere ușile.

— Ajutor! — am auzit eu un țipăt care mi-a pătruns în creier ca un sfredel. Ajutor! Paznici!

O clipă mai târziu, o siluetă neagră, ai șubă și cilindru cobora scara val-vârtej venind spre mine…

— Țintirimov! — am exclamat eu recunoscându-mi prietenul. Dumneata eşti? Ce-ai pățit?

Ajuns în dreptul meu, Țintirimov s-a oprit și m-a apucat convulsiv de mină. Era alb ca varul, gâfâia și tremura din tot trupul. Avea a privire rătăcită, pieptul i se zbuciuma furtunos…

— Parastasov, dumneata ești? — m-a întrebat el cu un glas tremurat. Ești într-adevăr dumneata? Te văd atât de palid, parcă ai îi o stafie. Nu cumva ești o halucinație?… Doamne… e înfricoșător…

— Dar ce-ai pățit? Ești descompus!

— Uf, Lasă-mă să-mi vin în fire, dragul meu… Sunt bucuros că te văd, dacă eşti într-adevăr dumneata și nu o iluzie optică. Blestemată ședință de spiritism… Mi-a zdruncinat nervii în așa hal incit închipuiește-ți că, întorcându-mă adineauri acasă, mi s-a părut că văd în odaia mea… un sicriu!

Nu-mi venea să-mi cred urechilor. L-am rugat să-mi mai spună o dată.

— Un sicriu, un adevărat sicriu ! — a repetat doctorul, așezându-se istovit pe o treaptă. Nu sunt fricos din fire, dar și dracul s-ar speria dacă după o ședință de spiritism ar da prin întuneric de un sicriu!

I-am povestit atunci, bâjbâindu-mă și încurcându-mă în vorbe, de sicriele pe care le văzusem și eu.

Timp de câteva clipe ne-am uitat unul la altul, cu ochii holbați și gura căscată. Apoi am început să ne ciupim ca să ne convingem că nu avem halucinații.

— Simțim amândoi durerea — a conchis doctorul. Prin urmare, nu dormim în momentul de față și nu ne vedem umil pe altul în vis. Deci sicriele, al meu și cele două ale dumitale, nu sunt o iluzie optică, ci un fapt real. Ce-i de făcut, taică?

După ce am înghețat o oră întreagă pe scara rece, pierzându-ne în fel de fel de ipoteze, ne-am hotărât să ne biruim lașitatea, să trezim servitorul de la etaj și să ne ducem tustrei în camera doctorului. Așa am și făcut. Intrând în odaie, am aprins o luminare? I am văzut într-adevăr un sicriu, îmbrăcat în brocart alb, cu franjuri și ciucuri de aur. Servitorul și-a făcut evlavios semnul crucii.

— Acum putem afla — a spus doctorul galben la față și tremurând ca varga — dacă acest sicriu este gol sau… locuit!

După ce a șovăit câteva lungi minute între groază și curiozitate, doctorul s-a aplecat cu dinții încleștați și a smuls capacul de pe sicriu. M-am apropiat să privesc și eu înăuntru și…

Sicriul era gol…

Nu se afla în el niciun cadavru; în schimb am găsit o scrisoare cu următorul conținut:

„Dragă Țintirimov! Știi, desigur, că afacerile socrului meu merg cât se poate de prost. S-a înglodat în datorii până peste cap. Mâine sau poimâine urmează să i se pună sechestru pe avere, ceea ce, îţi dai seama, va nenoroci definitiv familia lui și a mea, pătându-ne cinstea, care pentru mine e lucrul cel mai de preț. La consiliul de familie de ieri am hotărât să ascundem tot ce avem mai bun și mai scump. Dat fiind că întreaga avere a socrului meu constă în sicrie (după cum știi, el este cel mai vestit meșter de sicrie din oraș), am hotărât să ascundem sicriele cele mai bune. Mă adresez ție ca unui adevărat prieten. Ajută-ne, salvează-ne averea și onoarea! În speranța că ne vei ajuta să ni le păstrăm, îți trimit, dragul meu, un sicriu, pe care te rog să-l ascunzi la tine și să-l ții până ce ți-l voi cere. Fără ajutorul cunoscuţilor și al

prietenilor noștri suntem pierduți. Sper că nu mă vei refuza, mai ales că sicriul nu va rămâne la tine mai mult de o săptămână. Am trimis tuturor celor pe care îi socotesc prieteni adevărați câte unul și îmi pun toată nădejdea în mărinimia și noblețea lor sufletească. Cu drag, Ivan Tidvov[22].

După întâmplarea asta m-am căutat timp de vreo trei luni de zile la un doctor de nervi, pe când prietenul nostru, ginerele meșterului de sicrie, și-a salvat onoarea și averea, și-a deschis o antrepriză de pompe funebre și face negoț cu monumente și lespezi funerare. Afacerile nu prea îi merg bine. Și de aceea, în fiecare seară, când intru în odaie, mă tot tem să nu zăresc lângă pat vreun monument de marmură albă sau vreun catafalc.

POSTFAȚĂ

Se împlinesc, în luna ianuarie 1960, o sută de ani de la nașterea unuia dintre cei mai de seamă scriitori ai lumii, Anton Pavlovici Cehov. Acest eveniment, sărbătorit de Consiliul Mondial al Păcii, constituie prilejul de a vorbi despre o personalitate cuceritoare prin modestie, prin sobrietate și prin calda ei omenie.

Cehov este scriitorul genial care, cu o profundă cunoaștere a relațiilor umane, într-un stil de o uimitoare concentrare, a evocat în lucrări de mică întindere lumea societății țariste de la sfârșitul secolului trecut. Prin mijlocirea operei sale — analiză cuprinzătoare și adâncă a viciilor fundamentale care defineau țarismul —, cititorii au dobândit noi puteri de înțelegere a unei orânduiri în care omul era condamnat la mizerie, la umilință, la singurătate. Durerea foamei, dar mai ales a conștiinței jignite, suferința inteligenței în fața agresiunii prostiei, chinul inimii în fața brutalității și a egoismului au fost descrise și denunțate de Cehov.

Anton Pavlovici Cehov s-a născut la Taganrog. Copilăria i-a fost un calvar. Micul Anton era sculat cu noaptea în cap, constrâns să cânte la biserică, pus să robotească în prăvălioara părintească, ofensat la fiecare pas. Regimul silnic de muncă, lipsa permanentă de somn și pe deasupra desele pedepse corporale rezumă copilăria lui Cehov. Liceul nu va constitui eliberarea mult visată. În această instituție cazonă — în care corpul profesoral reprezenta o autoritate pe cât de absolută, pe atât de opacă la elanurile, naivitățile și visurile adolescenților — domnea un spirit obtuz, care reprima orice izbucnire de tinerețe, orice tresărire de inteligență. Când, câțiva ani mai târziu, Pavel Egorovici Cehov va fi silit să-și lichideze prăvălioara de mărunțișuri și să plece la Moscova, Antoșa va rămâne singur la Taganrog să-și continue cursurile. Erau suficiente motive de întristare

pentru tânărul Cehov: înstrăinarea de cei dragi, mizeria familiei, corvoada meditațiilor pe care era obligat să le dea pentru a-și putea plăti casa și hrana; dacă adăugăm la toate acestea atmosfera generală a Rusiei din cel de-al 7-lea și al 8-lea deceniu al veacului trecut, și anume sălbăticia mașinăriei de guvernare, injustiția generală, inerția spirituală, acea impresie de cenușiu, de nepăsare descurajată și de plictis resemnat. Înțelegem cât de puternică a fost construcția morală a lui Cehov ca să învingă atâtea obstacole și atâtea poveri, păstrându-se vie și întreagă. În climatul de teroare al societății țariste, Cehov înfruntă cu arma umorului această societate, ia în derâdere instituțiile ei și, cu un inegalabil simț al ironiei, dezvăluie împletirea sumbrului cu a comicului în cele mai mărunte întâmplări pe care le iscă viața în această orânduire.

Primele povestiri pe care le publică Cehov coincid cu primii săi ani de studii de medicină. Din capul locului atrage atenția structura științifică a tânărului autor, care nu se abandonează, primelor impresii și care se întemeiază pe înțelegerea totală și necondiționată a naturii omenești. În opera sa, încă de pe acum, faptele au întâietate față de cuvinte.

Puține sunt spiritele acestei epoci care să fi fost, ca A. P. Cehov, ancorate într-un sistem coerent de gândire asupra realității, bizuit pe datele materialismului. Cehov a fost potrivnic oricărei forme de idealism. Încă din liceu, el respingea opiniile gata făcute, clișeele, prejudecățile și conveniențele, tot ceea ce era lipsit de un sâmbure rațional. O asemenea atitudine avea să-l ferească de entuziasmeze necontrolate, pe care le pedepsesc mai târziu deziluziile, și avea mai cu seamă să-i sporească și să-i ascută darurile de observație. Când Cehov a îmbrățișat medicina a precumpănit în această alegere faptul că spiritul său găsea în teoria și practica acestei discipline o certitudine de care era însetat.

Cehov, acela despre care cunoscutul savant Țiolkovski spunea că dorește să fie în știință ceea ce este Cehov în literatură, vedea întotdeauna raporturile de afinitate dintre știință și creația artistică. El refuza să înconjoare arta într-un văl de mister. „Cel ce stăpânește metodă științifică — notează Cehov într-o scrisoare —, acela simte spiritualicește că între melodie şi arbore se află o legătură comună, deoarece și într-un caz și în celălalt acționează legi la fel de logice și de simple”[23].

Altă dată, iritat de o campanie purtată împotriva materialismului, el scrie: „Întâi de toate, tendința materialistă nu este o școală și nu este nicio tendință în sensul îngust pe care i-l atribuie gazetele; ea nu este ceva

întâmplător și trecător, ea este indispensabilă, inevitabilă și nu stă la bunul plac al oamenilor. Tot ce se află pe pământ este în mod necesar materialist… Făpturile superioare, oamenii, care gândesc, sunt cu toții materialiști, din necesitate. Ei caută adevărul în materie și nu pot să-l caute altundeva, căci ei nu văd, nu aud și nu percep altceva decât materie. Nevoia îi împinge să caute adevărul numai acolo unde se pot servi de microscop, de sonde și de bisturiu. A interzice omului să adopte concepția materialistă înseamnă să-l împiedici de la căutarea adevărului. În afara materiei nu există nici experiență, nici cunoaștere și. În consecință, nici adevăr[24]"

Ori de câte ori Cehov a întâlnit ignoranță, superstiție, prejudecată în fața științei, el a combătut aceste manifestări, pe care le asocia obscurantismului. Lucrul se vede chiar din schițele pe care le publicăm în formă prescurtată în această fasciculă. Așa, de pildă, în „Esculapi rurali", Cehov dezvăluie amestecul de neștiință, de șarlatanism și de bădărănie față de cei săraci, care domnea în spitalele de la sate. Ignoranța și spiritul polițienesc, caracteristice vieții în Rusia țaristă, sunt demascate în „Eclipsa de Lună". „Scrisoare către un vecin savant" constituie o aspră satiră la adresa întunecimii de minte, întreținută de clasele exploatatoare. Cei care cred în spiritism sunt obiectul sarcasmului lui Cehov în bucata „O noapte de groază", în care scriitorul arată cât de neîntemeiate sunt aceste credințe. Impostorii, cei ce profită de credulitatea mulțimii, găsesc dezaprobarea sa violentă în,. O ședință de hipnotism" În „Insulele zburătoare". Cehov, ironizând anumite procedee mecanice de a scrie literatura științifico-fantastică, critică tipul de pseudosavant și aventurier, promovat de această literatură. În „Păcătosul din Toledo" vedem consecințele odioase ale superstițiilor cultivate de biserică. Cehov arată că prostia și superstiția sunt solidare cu un întreg sistem social. Analiza acestui sistem social el o face, aspect de aspect, în fiecare dintre povestirile sale. Sunt foarte mulți oameni în aceste schițe și povestiri, și fiecare se desprinde cu existența sa individuală, fără ca vocea lor să se piardă vreodată în rumoarea. În mișcarea întregii opere. Cine-i poate uita?

Schițele lui Cehov, care se impun încă în acei ani prin puterea lor simplă de a exprima viața, i-au îngăduit moralmente și materialmente scriitorului să-și încheie studiile. Când. În 1844, Cehov absolvă Facultatea de medicină și pleacă la spitalul din Voskresensk, el nu încetează să scrie, pecetluind astfel un acord definitiv cu vocația sa.. Apariția „Stepei" (1888), amplă nuvelă primită de critica vremii ca o lucrare excepțională, consolidează definitiv prestigiul scriitorului.

Un an mai târziu apar primele senine ale bolii care avea să-i aducă sfârșitul în plină putere creatoare, la 44 de ani. Bacilii tuberculozei se instalează în trupul slăbit de muncă, de nevoi, și doctorul Cehov știe bine că nu-i mai rămâne mult timp de trăit. Trebuie să-și scrie opera, și cât mai iute, trebuie să întreprindă ceva util pentru oameni, căci existența lui cere o justificare, o direcție nobilă. „O viaţă conștientă lipsită de o concepție limpede despre lume nu mai este viaţă, ci povară — notează el într-o scrisoare din această perioadă. În „Poveste banală „(1889), Cehov descrie destinul unui savant. Nikulai Stepanici, care, la asfințitul existenței sale, își dă seama cât de inutil a trăit, lipsit de „o idee călăuzitoare”. Nu-i greu de văzut în această bucată frământările care îl asaltau pe scriitor.

Preocuparea aceasta de a da vieții un rost, o rațiune îl urmărește. Ea este aceea care l-a îndemnat să pornească în lunga și ostenitoarea călătorie spre Sahalin, insula ocnașilor, hotărât să privească în față realitățile dureroase ale epocii și să tragă toate concluziile care se impun. Cartea pe care a scris-o despre insulă și locuitorii ei reprezintă o zguduitoare mărturie asupra condițiilor în care erau ținuți mii și mii de oameni nevinovați. Omul de știință își dă mina în acest studiu cu artistul sensibil. „Salonul nr 6” reprezintă un ecou al călătoriei în Sahalin. Aici Cehov critică pe cei cuprinși de slăbiciune și lipsă de încredere în propriile lor forje, pe cei ce nu-și orânduiesc o viață inteligentă și cinstită, lăsând ca zilele existenței lor să se destrame în conversații deșarte, în obișnuințe somnoroase, într-o mediocritate placidă, fără întrebări și fără așteptări, în „Salonul nr. 6”, Cehov cere contemporaneității să vadă, cu brusca și ultima luciditate a celui pândit de primejdii mortale, că trebuie să-și scuture jugul apatiei;

Eroul principal din „Salonul nr. 6” este un medic, iar tipul omului de știință apare adesea în paginile lui Cehov. În „Zvăpăiata”, în „Soția mea” și în numeroase alte povestiri îl vom regăsi învăluit în dragostea scriitorului care a privit întotdeauna cu respect și admirație pe aceia ce se devotează umanității, făcând din știință o punte către mai bine.

în opera lui Cehov, viața e văzută, trăită prin conștiința unui scriitor care presimte și cheamă schimbări hotărâtoare în existența oamenilor (vezi povestirea „Logodnica”, vezi piesele sale de teatru „Pescărușul”, „Trei surori”. „Livada cu vișini”). El cere oamenilor să iasă în întâmpinarea istoriei pentru a transforma suferința în bucurie și frumusețe. Pagină de pagină, revolta se îmbină în opera lui Cehov cu speranța într-o societate mai

bună, a cărei înfăptuire a avut loc o dată cu Mărea Revoluție Socialistă din Octombrie.

---

[1] Harababura — „Katavasi” în textul rus. (N. Red.)
[2] Netotus — Bolvanius în textul rus. (N. Red.)
[3] Ironia lui Cehov Ia adresa maniilor oculte și a almanahului pomenit este actuală și în zilele noastre, deoarece în Occident mai există pseudosavanti cu asemenea manii și, din păcate, mai apar astfel de almanahuri. (N. Red.)
[4] Insusi Udul acestor „opere” este extrem de grăitor pentru personalitatea luisir Netotus, în capui căruia ignoranța crasă, eresurile religioase și visurile-agresive se amestecă într-un talmeș-balmeș inextricabil. (N. Red.)
[5] Paranteza aparține lui A. P. Cehov.
[6] Un abur născocii de cnimlșli. Se spune ca nu se poate trai iară el. Prostii! Numai fără bani nu se poate trai. (Nota lui A. P. Cehov).
[7] Un fel instrument. (Nota lui A. P. Cehov.)
[8] Plictiscala (N. Red.)
[9] In ignoranța lui. Reprezentantul ordinei publice țariste lua Luna, satelitul natural al Pătnânhilui. Drept planeta. (N. Red.)
[10] Gnilaia dușa — suflet putred. (N. Red.)
[11] Treasuss — a tremura, a dirdii. (N. Red.)
[12] Ukusit a mușca, kalancea — foișor de foc. (N. Red.)
[13] Scovergile mâncale. — (N. Trad.)
[14] Parastasov — Panihidin în texiul rus. (N. Red.)
[15] Cadavrov — Trupov în textul rus. (N. Red.)
[16] Arbat— cartier în Moscova. (N. Red.)
[17] Kolivov — Upokolev în textul fus. (N. Red.)
[18] Skeletov — Cerepov în lexlul rus. (N. Red)
[19] Fundatura Morții — Fundâtura Mortti. (N. Red.)
[20] Ținiirjriiov — Pogostov în textul rus. (N. Red.)
[21] Cavourin — Kladbișcenski în textui rus. (N. Red.)
[22] Tidvov — Celiustin în textul rus. (N. Red.)
[23] A. P. Cehov, Opere complete, vol. 11, Moscova, 1957, pag. 293.
[24] Op. Cit., pag. 356.

Table of Contents